

ในบรรดาสถานบันการเงินที่เป็นสื่อกลางทางการเงิน จัดได้ว่าธนาคารพาณิชย์ เป็นสถาบันที่มีความสำคัญและมีบทบาทที่สุดต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากสถาบัน ธนาคารพาณิชย์ สามารถสร้างเงินเครดิตได้ อันจะส่งผลกระทบต่อปริมาณเงินการศึกษาถึง ลักษณะ หน้าที่ การดำเนินงาน ตลอดจนขบวนการสร้างเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ จึง เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับวิชาการเงินการธนาคาร

ธนาคารพาณิชย์กืออะไร

ธนาคารพาณิชย์กือเมื่อกิจการอินทั่วไป เช่น ห้างสรรพสินค้าหรือบริษัท คือ เป็นธุรกิจที่แสวงหากำไร แต่ธนาคารพาณิชย์แตกต่างจากธุรกิจอื่นตรงที่ ธนาคารพาณิชย์ แสวงหากำไรโดยการเสนอหรือให้สินเชื่อ ไม่ใช่โดยการผลิตและขายสินค้าหรือบริการ ฉะนั้น ทรัพย์สินที่ธนาคารพาณิชย์กือเป็นส่วนใหญ่ คือทรัพย์สินทางการเงินที่ประกอบไปด้วยการ ทางสถานจากผู้อื่น

ทุกคนรู้จักว่า ธนาคารพาณิชย์คือ สถานที่ที่สามารถนำเงินไปฝากได้ และมีน้อย คนที่รู้ว่าธนาคารพาณิชย์แตกต่างจากสถาบันการเงินอื่นอย่างไร สิ่งที่แสดงให้เห็นได้ชัดถึง ความแตกต่าง คือ การมีบัญชีเงินฝากกรະเสารายวัน หรือเงินฝากที่จ่ายคืนเมื่อทางสามา กล่าวคือ สถาบันการเงินนั้นไม่มีบัญชีเงินฝากกรະเสารายวัน ก็แสดงว่าสถาบันการเงินนั้นไม่ใช่ธนาคาร พาณิชย์ อย่างไรก็ตาม มีสถาบันการเงินบางประเภทที่มีบัญชีเงินฝากกรະเสารายวัน แต่ก็ไม่ นับว่าเป็นธนาคารพาณิชย์ นั่นคือ สถาบันธนาคารออมสิน ทั้งนี้เพราะการรับฝากเงินประเภท ที่จ่ายคืนเมื่อทางสามา และการให้กู้ยืมระยะสั้นเพื่อการพาณิชย์ ไม่ใช่บทบาทที่สำคัญของธนาคาร ออมสิน

ที่มาของคำว่า “ธนาคาร”^{1/}

คำว่า “ธนาคาร” ที่ตรงกับคำว่า “Bank” ในภาษาอังกฤษ เป็นคำที่ตัดแปลงกันมาเรื่อยๆ ตามลำดับ โดยเชื่อกันว่าเริ่มมาจากคำว่า “ธนาคารเวนีซ” (Banca di Venezia) ซึ่งเป็นกิจการธนาคารที่มีชื่อเสียงในยุโรปสมัย古 ราช ฯ ปี ค.ศ.1171 Banca di Venezia หมายความว่า กองทุนร่วมกันของชาวเวนิส (joint - stock fund of Venica) การใช้คำนี้ในตอนแรกๆ ไม่ได้มายความเหมือนคำว่า “bank” ในปัจจุบัน แต่ความหมายคืออยู่ๆ เปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ กล่าวคือ คำว่า “กองทุนร่วมกัน” (joint - stock fund) นี้ตรงกับคำว่า “banck” ในภาษาเยอรมัน ดังนั้น ชาวอิตาลีซึ่งตกลอยู่ภายใต้อิทธิพลของเยอรมันในสมัยนั้น จึงได้แปลงคำว่า “banck” ไปเป็น “banco” ในภาษาอิตาลี ซึ่งแปลว่าม้านั่ง (bench) จากคำพ์คำนี้เองจึงได้กลายมาเป็นคำว่า bank ในภาษาอังกฤษ ทั้งนี้ เพราะในสมัยโบราณจะมีผู้ค้ายรับแลกเปลี่ยนเงินตามบริเวณหน้าตลาด หรือโรงสูด และมักจะนั่งอยู่บนม้านั่งนั่นเอง

กำเนิดและวิวัฒนาการของธนาคารพาณิชย์ (THE ORIGINS AND EVOLUTION OF BANKING)

ธนาคารพาณิชย์มีประวัติความเป็นมา พ่อสรุปได้ดังนี้^{2/}

สมัยโบราณ มีบันทึกยืนยันว่าธุรกิจการธนาคารเกิดขึ้นตั้งแต่ 2,000 ปีก่อนคริสตกาล ในสมัยอาณาจักรบาบีโลน โดยมีกำเนิดมาจากวัด ทั้งนี้ เพราะกิจกรรมธนาคารเกิดขึ้นในวัดโดยมีนักบวชเป็นผู้ทำหน้าที่นายธนาคาร ให้แลกเปลี่ยน เช่า กู้ยืมสิ่งของ การที่ใช้วัดเป็นสถาบันที่ดำเนินธุรกิจเพื่อรักษาระดับสถานที่ที่ปลอดภัยจากโจรสลัด และวัดยังเป็นศูนย์กลางของตลาดอีกด้วย

ธุรกิจธนาคารภายในวัดหรือที่เรียกว่า Temple Banking “ได้ดำเนินไปเรื่อยๆ อีกหลายศตวรรษ แห่งขยายไปในตะวันออกกลาง กรีก โรมัน และประเทศอื่นๆ รอบๆ ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน กิจการของธนาคารและวัดของชาวกรีกได้พัฒนาอย่างมากในศตวรรษที่ 3

^{1/} Leland J. Pritchard, **Money and Banking** (New York : Houghton Mifflin Company, 1964)

^{2/} Ibid., PP. 233-241.

และ 4 ก่อนคริสตกาล จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของความปลดภัยและความสะดวก
สบายของการฝากเงินในสมัยปัจจุบัน กล่าวคือ พระนักบวชรับฝากเงินและของมีค่าโดยคิดค่า
บริการ และต่อมาก็เริ่มมีการให้กู้ยืมเงินโดยคิดอัตราดอกเบี้ย กิจการธนาคารเริ่มขยายตัวเจริญ
รุ่งเรือง เป็นที่นิยมของประชาชนมากขึ้น ทำให้เอกสารต่างๆพวยามพัฒนา กิจการธนาคารเพื่อ
แข่งขันกับนายธนาคารของศาสนา

ระหว่าง 300 ถึง 146 ปีก่อนคริสตกาล โรมันเริ่มแผ่ขยายอิทธิพลไปยังแถบ
เมดิเตอร์เรเนียน ธุรกิจการค้าจึงขยายตัวเจริญก้าวหน้าขึ้น เริ่มมีการใช้เงินหรือเงินของโรมัน
ซึ่งเป็นเงินหรือเงินที่มีมูลค่าเต็มตัว ธุรกิจการธนาคารแพร่หลายไปทั่วอาณาจักรแห่งโรมัน มี
การรับฝากเงิน ถอนเงิน ให้กู้ยืมเงิน รับซื้อตัวแลกเงิน และรับจำนำong ในรูปของเงินหรือเงิน
โรมันที่มีมูลค่าเต็มตัว และต่อมาก็มีการออกกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยเป็นมาตรฐานใน
อัตราสูงสุด 1% ต่อเดือน ประมาณ 88 ปี ก่อนคริสตกาล

สมัยกลาง (ค.ศ.400-1400)

ธุรกิจการธนาคารเจริญรุ่งเรืองขึ้นในสมัยกลาง วัดหลาย ๆ แห่งยอมรับฝากเงิน
และทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการเก็บรักษาและจ่ายเงิน นอกจากนั้นยังมีการโอนเงินไปยังเมือง
อื่นที่มีสาขาของกลุ่มตัวแทนเดิมอยู่ได้อีกด้วย ธุรกิจการธนาคารอยู่ในมือของพวกพราหมณ์
จนถึงศตวรรษที่ 11 ต่อมาก็ถูกรับช่วงต่อโดยพวกขุนนาง templar (Knights Templar) ครั้น
เมื่ออิทธิพลของพวกขุนนาง templar เสื่อมลง กิจการธนาคารจึงตกไปอยู่ในมือของนายทุน
เอกชนชาวเยี่ว่า ซึ่งเป็นพวกที่ชุดเลือดมาก หลังจากพวกขุนนาง templar ล้ม塌 (Lombard) พ่อค้า
นายธนาคาร ชาวเวนิช และชาวเจนัวของอิตาลี^{3/} มาจนถึงศตวรรษที่ 14

สมัยใหม่ (ตั้งแต่ ค.ศ.1400 เป็นต้นมา)

เมื่อยุโรปเริ่มเข้าสู่ยุคฟื้นฟู (Renaissance) การค้าการพาณิชย์ได้เจริญเติบโตอย่าง
รวดเร็ว ความเจริญรุ่งเรืองตั้งกล่าวก่อให้เกิดความจำเป็นที่ต้องมีการธนาคารเพื่ออำนวยความ

^{3/} ถนนลอมบาร์ด (Lombard Street) ศูนย์กลางการเงินและการธนาคารของนครลอนดอนได้ชื่อนี้มาจาก
กลุ่มนายธนาคารชาวอิตาเลียนตั้งกล่าว

สอดคล้องและส่งเสริมการค้าการลงทุน ธนาคารจึงเกิดขึ้นหลอยแห่งตามเมืองสำคัญ ๆ ในยุโรป เช่น The Bank of Barcelona (1401) The Bank of Genoa (1407) The Bank of Amsterdam (1609) และ The Bank of Hamburg (1619) โดยกิจการของธนาคารได้แก่ การแลกเปลี่ยนซื้อขายเงินตราต่างประเทศ การให้กู้ยืม เป็นต้น

แม้ว่า ธนาคารในระยะแรกเริ่มดังกล่าวจะทำหน้าที่ให้บริการทางด้านการแลกเปลี่ยนและการค้าก็ตาม แต่ยังไม่มีสถาบันใดเลยที่ได้ชื่อว่าเป็น “ธนาคารพาณิชย์” จนกระทั่งศตวรรษที่ 17 ในมหานครลอนדוןประเทศอังกฤษ พวกรช่างทอง (Goldsmith) ซึ่งเป็นผู้ที่มีเกียรติเชือกโซ่ได้ในสมัยนั้น ได้รับฝากโลหะมีค่าจากพวกรพ่อค้าต่าง ๆ โดยช่างทองจะออกใบรับฝากโลหะมีค่า (Goldsmith certificates) ให้แก่ผู้ฝาก ใบรับฝากของช่างทองกล้ายเป็นที่ยอมรับในหมู่พ่อค้าประชาชน เพราะสามารถนำมาซึ่นเป็นโลหะมีค่ากลับคืนได้เมื่อต้องการและยังสามารถโอนต่อให้ผู้อื่นได้โดยการสลักหลัง ในตอนแรก พวกรช่างทองจะออกใบรับฝากให้เฉพาะผู้ที่นำโลหะมีค่ามาฝากไว้เท่านั้น แต่จากประสบการณ์บรรดาช่างทองพบว่า ผู้ฝากมิได้นำใบฝากมาถอนโลหะมีค่าคืนพร้อม ๆ กัน ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน นอกจากนั้น ผู้ฝากบางรายยังขอถอนคืนเพียงบางส่วน จะนั้นในระยะต่อมา ช่างทองจึงเริ่มออกใบรับฝากโดยไม่มีโลหะมีค่าหนุนหลังให้แก่ผู้ต้องการใช้เงินโดยคิดค่าธรรมเนียมเล็กน้อย ซึ่งมีผลทำให้ การชำระหนี้ค่าสินค้าและบริการของพวกรพ่อค้าวิภัณนาการตามไปด้วย กล่าวคือ พ่อค้าสามารถชำระหนี้ด้วยการเขียนคำสั่งให้ช่างทองจ่ายโลหะมีค่าแก่บุคคลอื่นที่ระบุชื่อไว้โดยไม่ต้องเสียเวลาไปเบิกโลหะมีค่าด้วยตนเอง ซึ่งคำสั่งตั้งกล่าวของพวกรพ่อค้าคือ เฮ็ค ส่วนการกระทำการของพวกรช่างทองก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการสร้างเงินของธนาคารพาณิชย์ในปัจจุบัน

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การธนาคารพาณิชย์สมัยใหม่มีวิวัฒนาการมาจากพวกรช่างทองในประเทศอังกฤษนั่นเอง

ความหมายของธนาคารพาณิชย์

ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 มาตรา 4 “ได้ให้ความหมายของธนาคารพาณิชย์ไว้ว่า ธนาคารพาณิชย์คือ ธนาคารที่ประกอบธุรกิจประเทกรับฝากเงินที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามหรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ และใช้ประโยชน์เงินนั้นในทาง

หนึ่งหรือหลายทาง เช่น 1) การให้กู้ยืม 2) ซื้อขายหรือเก็บเงินตามตัวเงินหรือตราสารเปลี่ยน มืออื่นได้ 3) ซื้อหรือขายเงินตราต่างประเทศ

ลักษณะสำคัญของธนาคารพาณิชย์ (THE CHARACTERISTICS OF COMMERCIAL BANKS)

1. ธนาคารพาณิชย์มีลักษณะเป็นสื่อกลางทางการเงิน ที่ระดมเงินออมจากประชาชนในรูปของเงินฝาก และจัดสรรเงินออมเหล่านั้นให้แก่ผู้ลงทุนอีกด้วย

2. ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่รับฝากเงินประเภทที่จ่ายคืนเมื่อถูกหุงตาม (demand deposits) หรือเงินฝากกระแสรายวัน (current deposits) ซึ่งเป็นลักษณะที่พิเศษของธนาคารพาณิชย์

3. ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินประเภทเดียวที่สามารถสร้างเงินในรูปของเงินฝากได้ ซึ่งทำให้ธนาคารพาณิชย์แตกต่างไปจากสถาบันการเงินอื่น

4. ธนาคารพาณิชย์เป็นแหล่งเงินกู้ระยะสั้น ที่ดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่เกี่ยวกับการค้า การพาณิชย์ ซึ่งเป็นการกู้ยืมระยะสั้นที่มีสภาพคล่องสูง

หน้าที่ของธนาคารพาณิชย์ (THE FUNCTIONS OF COMMERCIAL BANKS)

ธนาคารพาณิชย์มีหน้าที่สำคัญ แบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือ

1. การให้บริการทางการเงิน
2. การสร้างและการทำลายเงินฝาก

1. การให้บริการทางการเงิน

ธนาคารพาณิชย์ให้บริการทางการเงินทั้งในและนอกประเทศเพื่อประโยชน์ในการระดมเงินออม และกระจายเงินทุน ซึ่งมี 3 ประการได้แก่

ก. การรับฝากเงิน (deposits)

หน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของธนาคารพาณิชย์คือ การระดมเงินออมจากประชาชน โดยการรับฝากเงิน ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ

1. เงินฝากกระแสรายวัน
2. เงินฝากประจำ
3. เงินฝากออมทรัพย์

เงินฝากของธนาคารพาณิชย์ถือเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญของธนาคาร ซึ่งสามารถนำไปลงทุนหาผลประโยชน์ได้ ธนาคารพาณิชย์จึงจ่ายผลตอบแทนให้ผู้ฝากหรือประชาชนในรูปของดอกเบี้ยตัวย

บ. การให้กู้ยืม (advances)

หน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของธนาคารพาณิชย์คือ การให้กู้ยืมเงิน หรือการให้สินเชื่อทางการค้าพาณิชย์ และทางด้านอื่น ๆ เช่น การบริโภค การอุตสาหกรรม การเกษตร เป็นต้น การกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์จะทำได้ 3 วิธีคือ

1. การให้กู้ยืมโดยตรง
2. การเบิกเงินเกินบัญชี
3. การรับซื้อลดตัวสัญญาใช้เงิน

ค. การให้บริการอื่น ๆ (service)

นอกจากธนาคารพาณิชย์จะให้บริการทางด้านรับฝากเงิน และการให้กู้ยืมเงินตั้งกล่าวแล้ว ธนาคารพาณิชย์ยังทำหน้าที่ในการให้บริการประเภทอื่น ๆ อีกเช่น

1. ให้บริการในด้านการเป็นตัวแทนของลูกค้า เช่น การซื้อขายหุ้นในนามของลูกค้าซึ่งเก็บเงินและจ่ายเงินประเภทต่าง ๆ เช่น ค่าเช่า ค่าดอกเบี้ย เงินปันผล ค่าไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ที่เปลี่ยนรถยนต์ เป็นต้น

2. ให้บริการทางด้านการค้าและการชำระเงินระหว่างประเทศ เช่น การเปิดเตอร์ออฟเครดิตเพื่อการสั่งสินค้าเข้า การรับซื้อลดตัวเงินต่างประเทศ การเรียกเก็บเงินตามตัวแลกเงินต่างประเทศ การซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ เป็นต้น

3. ให้บริการด้านอื่น ๆ ที่อำนวยความสะดวกให้กับลูกค้า เช่น การรับ

ฝากของมีค่า การโอนเงินทั้งภายในและนอกประเทศ ให้คำปรึกษาทางด้านการเงินและการเผยแพร่ข่าวสารทางการเงินและเศรษฐกิจแก่ลูกค้า

2. การสร้างและทำลายเงินฝาก

การสร้างเงินฝากถือได้ว่าเป็นหน้าที่พิเศษที่ไม่เหมือนใครในระบบการเงิน เพราะธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินประเภทเดียวที่มีเงินฝากกระแสรายวัน ทำให้ธนาคารพาณิชย์สามารถสร้างเงินในรูปของเงินฝากกระแสรายวันได้ โดยการนำเงินทุนในส่วนที่เป็นเงินสดสำรองส่วนเกินที่เหลือจากการดำเนินกิจกรรมทางการเงินมาให้ลูกค้ากู้ยืมและ/หรือนำไปลงทุนซึ่งจะทำให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้นเท่ากับจำนวนเงินที่ให้กู้ยืมและ/หรือลงทุนนั้น

ในการตรวจสอบ กิจกรรมทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ โดยการรับชำระหนี้จากผู้กู้ยืมและ/หรือการนำหลักทรัพย์ที่ลงทุนไว้ออกขาย ทำให้ปริมาณเงินลดลงเท่ากับจำนวนเงินที่รับชำระหนี้เหลย/หรือจำนวนเงินที่ขายหลักทรัพย์ได้

การสร้างเงินและการทำลายเงินฝากจึงมีผลทำให้ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งถ้าปริมาณเงินมีมากเกินไปก็จะเกิดเงินเฟ้อ แต่ถ้ามีน้อยเกินไป ก็จะเกิดเงินผิดอันจะเป็นผลเสียหายต่อเศรษฐกิจส่วนรวม หน้าที่ในการสร้างเงินและการทำลายเงินฝากเป็นหน้าที่สำคัญที่ธนาคารพาณิชย์ต้องมีความรับผิดชอบในการดำเนินการต่อสังคม

หน้าที่ในการรับฝากเงิน ให้กู้เงิน และสร้างหรือทำลายเงินฝากของธนาคารจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไปในภายหลัง

ระบบของธนาคารพาณิชย์ (THE BANKING SYSTEM)

ระบบธนาคารพาณิชย์หมายถึง รูปแบบการบริหารงานของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งแตกต่างกันออกไปและแบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ

1. ระบบธนาคารอิสระหรือระบบธนาคารเดียว (Independent or Unit Banking System)

ระบบธนาคารอิสระหรือระบบที่ประกอบด้วยธนาคารหลายแห่งโดยธนาคารแต่ละแห่งดำเนินการเป็นอิสระ มีสำนักงานเพียงแห่งเดียว ไม่ตกลอยู่ภายใต้การควบคุมของธนาคารหนึ่งธนาคารใด และในขณะเดียวกันธนาคารอิสระนั้นจะต้องไม่มีธนาคารอื่น ๆ อยู่ในความควบคุมด้วย ธนาคารอิสระจึงมีลักษณะที่มักจะตั้งขึ้นตามความต้องการทางเศรษฐกิจของแต่ละท้องถิ่น โดยเจ้าของ ผู้บริหาร พนักงาน และลูกค้า ส่วนใหญ่จะเป็นคนในท้องถิ่นนั้น ธนาคารอิสระในลักษณะดังกล่าวมีมากในรัสเซีย ของประเทศสหรัฐอเมริกา

ข้อดีของระบบธนาคารอิสระหรือธนาคารเดียวคือ

1) ธนาคารอิสระสามารถตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นได้ดี ทั้งนี้เพราะเจ้าของ ผู้บริหาร ตลอดจนพนักงานล้วนเป็นคนในท้องถิ่นนั้น จึงย่อmrรูปปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นเป็นอย่างดี

2) เงินฝากของธนาคารอิสระจะไม่ถูกเคลื่อนย้ายไปในท้องถิ่นอื่นแต่จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่นนั้น ๆ เอง

ข้อเสียของระบบธนาคารอิสระหรือธนาคารเดียวมีหลายประการคือ

1) ธนาคารอิสระอาจเลิกล้มกิจการได้ง่าย เพราะไม่มีสาขาอยู่ช่วยเหลือไม่สามารถเคลื่อนย้ายเงินทุนจากแหล่งอื่นมาได้ทันท่วงที ในยามที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ

2) ธนาคารอิสระเป็นธนาคารขนาดเล็กในท้องถิ่น จึงมีเงินทุนจำกัด ไม่อาจสนองตอบความต้องการของลูกค้าได้ในจำนวนมาก ๆ

3) การให้เครดิตอาจไม่รัดกุม เพราะทั้งผู้กู้และผู้ให้กู้ต่างก็เป็นคนในท้องถิ่น ทำให้ขาดการใช้หลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้เครดิตอย่างถูกต้อง

4) ค่าใช้จ่ายต่อหน่วยค่อนข้างสูง เพราะเป็นธุรกิจขนาดเล็ก

2. ระบบธนาคารสาขา (Branch Banking System)

ระบบธนาคารสาขา คือ ระบบที่ประกอบด้วยธนาคารหลายแห่งซึ่งธนาคารแต่ละแห่งดำเนินกิจการกว้างขวาง มีสาขากระจายอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ โดยมีสำนักงานใหญ่เป็นศูนย์กลางอยู่ควบคุมดูแลการบริหารและการดำเนินงานของสาขา ธนาคารในระบบนี้มักจะเป็นธนาคารใหญ่ มีสาขากระจายอยู่ทั่วประเทศและอาจมีสาขาในต่างประเทศอีกด้วย เช่น ธนาคารแห่งอเมริกา มีสาขาอยู่ในกรุงเทพฯ เป็นต้น ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

ส่วนแต่เป็นธนาคารระบบสาขาทั้งสิ้น

ข้อดีของระบบธนาคารสาขา คือ

- 1) ระบบธนาคารสาขาล้มกิจการได้ยาก ทั้งนี้เพราะมีเงินทุนจากสำนักงานใหญ่หรือสาขาอื่นที่มีกำไรมากอยู่ในเดียวกัน จึงสามารถให้กู้ยืมได้คราวละมากน้อยตามความต้องการของลูกค้า
- 2) ธนาคารสาขาจะสามารถเงินทุนได้มาก จึงสามารถให้กู้ยืมได้คราวละมากน้อยตามความต้องการของลูกค้า
- 3) ธนาคารสาขาช่วยกระจายเงินทุนจากห้องถินที่เหลือใช้ไปยังห้องที่ขาดแคลน ซึ่งทำให้อัตราดอกเบี้ยในที่ต่างๆ เป็นอัตราเดียวกัน
- 4) ธนาคารระบบสาขาไม่ขาดในเรื่องการประทัดอันเนื่องจากขนาด (economics of scale) ได้ นอกจากนี้ธนาคารสาขาไม่เงินทุนสูงจึงสามารถจ้างผู้เชี่ยวชาญตลอดจนจัดหาเครื่องมือมาใช้ในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพได้ ซึ่งทำให้ได้รับกำไรมากขึ้น
- 5) ธนาคารระบบสาขาสามารถให้บริการด้านต่างๆ ได้กว้างขวาง อาทิ เช่น การโอนเงินจากห้องถินไปยังอีกห้องถินหนึ่งตามความประสงค์ของลูกค้า และยังให้บริการได้ทั่วถึงแม้แต่ในชุมชนเล็กๆ ที่อยู่ห่างไกล

ข้อเสียของระบบธนาคารสาขาที่มีหลักการประการ ดังนี้

- 1) การเคลื่อนย้ายเงินทุนของธนาคารระบบสาขาไปยังห้องถินอื่น โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายเงินทุนเข้าสู่เมืองหลวง ทำให้ความเจริญไปรวมตัวอยู่ที่เดียว แต่ห้องถินนั้นกลับไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร
- 2) ธนาคารสาขาไม่สามารถอ่านวิทยุประดิษฐ์ชนให้แก่คนในห้องถินนั้น อย่างแท้จริง เพราะผู้บริหารธนาคารถูกส่งไปจากสำนักงานใหญ่ ไม่ใช่คนในห้องถินนั้นจึงไม่เข้าใจปัญหาและความต้องการของเขาระหว่าง
- 3) การดำเนินงานของธนาคารสาขา มีแนวโน้มไปสู่การผูกขาดทางด้านการเงิน ซึ่งมีผลเสียต่อส่วนรวม
- 4) ระบบธนาคารสาขาที่กว้างขวางมากเกินไป อาจทำให้ควบคุมได้ไม่ทั่วถึง ซึ่งจะกระทบกระทั่งต่อความมั่นคงของธนาคารได้

5) ถ้าธนาคารแห่งหนึ่งประสบความล้มเหลว ผลกระทบจะกระทบกระเทือนไปทั้งระบบ

3. ระบบธนาคารลูกโซ่ (Chain Banking System)

ระบบธนาคารลูกโซ่ คือระบบธนาคารที่นำธนาคารอิสระตั้งแต่ 2 ธนาคารขึ้นไป ซึ่งมีเจ้าของ พนักงานและลูกจ้างคนละชุดกัน เข้ามาอยู่ภายใต้การควบคุมของเอกชน คนเดียวหรือมากกว่าหนึ่งแต่ต้องไม่ใช่บริษัทจำกัด การควบคุมอาจทำได้โดยวิธีซื้อหุ้นในธนาคารแต่ละแห่ง จะเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ และเข้าร่วมเป็นกรรมการธนาคารเพื่อเข้าไปบริหารงาน

4. ระบบธนาคารกลุ่ม (Group Banking System)

ระบบธนาคารกลุ่มมีลักษณะคล้ายคลึงกับระบบธนาคารลูกโซ่ ก็ล้วนคือนำเอาธนาคารอิสระตั้งแต่ 2 ธนาคารขึ้นไปมารวมกัน โดยธนาคารแต่ละแห่งในกลุ่มนี้มีเจ้าของ พนักงานและลูกจ้างของตนเอง แต่แตกต่างกันตรงที่ว่า การควบคุมการบริหารงานของธนาคารทั้งหมดในกลุ่มจะทำโดยบริษัทผู้ถือหุ้น (holding company) สำหรับบริษัทผู้ถือหุ้น หรือบริษัทพ่อและแม่นี้ก็มีพนักงานทำหน้าที่ของบริษัทเอง ซึ่งจะประกอบกิจการอะไรก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นกิจการธนาคาร ดังนั้น บริษัทผู้ถือหุ้นจึงเป็นเจ้าของโดยตรงหรือโดยอ้อมของธนาคารในกลุ่ม และจะเป็นผู้กำหนดวิธีการดำเนินงานของธนาคารในกลุ่มให้เป็นแบบเดียวกัน

ระบบธนาคารลูกโซ่และธนาคารกลุ่มนี้เป็นวิธีการเลี้ยงกฎหมายที่ห้ามมิให้ธนาคารเปิดสาขาในสหรัฐอเมริกา ซึ่งต่างก็มีข้อดีข้อเสียพอจะสรุปได้ดังนี้

1. ธนาคารที่อยู่ในเครือเดียวกัน อาจช่วยเหลือในเรื่องเงินทุนซึ่งกันและกันได้

2. การบริหารงานตามแบบเดียวกัน ช่วยให้เกิดการประหยัด เช่น การจัดหารัสตุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. การควบคุมดูแลธนาคารระบบลูกโซ่และกลุ่มนี้ ไม่สามารถกระทำได้โดยสะดวกเหมือนกรณีธนาคารสาขา

4. ถ้าธนาคารหนึ่งประสบความล้มเหลว จะมีผลกระทบกระเทือนถึงธนาคารอื่นในกลุ่มเดียวกันได้

ที่มาและการใช้เงินทุนของธนาคารพาณิชย์ (SOURCES AND USES OF FUNDS)

ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่มีความสำคัญมาก จึงต้องศึกษาพัฒนาระบบ และการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ให้ละเอียดว่า ธนาคารพาณิชย์ได้เงินทุนมาจากแหล่งใด และใช้เงินทุนไปในการหารายได้ให้แก่ธนาคารอย่างไร ซึ่งที่มาและการใช้เงินทุนนี้เราสามารถพิจารณาได้จากงบดุลของธนาคารพาณิชย์

งบดุล (balance sheet) คือ รายงานแสดงฐานะสินทรัพย์และหนี้สินของกิจการ ธนาคารพาณิชย์ก็เป็นธุรกิจการค้าชนิดหนึ่ง จึงสามารถแสดงสภาพทุน หนี้สินและทรัพย์สิน ของกิจการได้ในรูปของงบดุลเหมือนกับกิจการอื่น โดยด้านหนึ่งของงบดุลจะแสดงรายการ สินทรัพย์ อีกด้านหนึ่งของงบดุลแสดงรายการทุนและหนี้สิน ซึ่งจะต้องเท่ากันเสมอ ดังสมการ ข้างล่างนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ทุน}$$

$$\text{asset} = \text{liabilities} + \text{capital asset}$$

รายการทางด้านสินทรัพย์แสดงลักษณะของสินทรัพย์ประเภทต่าง ๆ ที่เกิดจาก การดำเนินกิจการของธนาคารหรือการใช้เงินทุน (uses of funds) ของธนาคารพาณิชย์นั้นเอง ส่วนรายการทางด้านหนี้สินและทุนจะแสดงฐานะหนี้สินอันเป็นแหล่งที่มาของเงินทุน (sources of funds) ของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งพิจารณาได้ดังนี้

ที่มาของเงินทุน (Sources of Funds) ประกอบด้วยรายการใหญ่ ๆ 3 ประเภทคือ

1. เงินกองทุน (Capital Asset)
2. เงินฝาก (Deposits)
3. เงินกู้ยืม (Borrowings)

1. เงินกองทุน (Capital Asset)

เงินกองทุนคือ มูลค่าของสินทรัพย์ที่เหลือจากการหักชำระหนี้สินแก่บุคคล

ภายนอกห้ามดแล้ว หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สินทรัพย์สุทธิ (net worth) ถ้าเมื่อใดมีมูลค่า สินทรัพย์น้อยกว่าจำนวนหนี้สิน ซึ่งแสดงว่าธนาคารมีหนี้สินล้นพันตัว ธนาคารจะไม่อยู่ใน ฐานะที่ชำระหนี้ได้ จำต้องปิดกิจการ ดังนั้น เงินกองทุนจึงเป็นเครื่องแสดงฐานะความมั่นคง ของธนาคาร และความรับผิดชอบของเจ้าของธนาคารถ้าเงินกองทุนมีจำนวนมาก แสดงว่า ธนาคารมีความสามารถในการรับภาระที่เกิดจากการดำเนินการผิดพลาดได้มาก แต่ถ้าเงินกองทุน มีจำนวนน้อยก็แสดงว่าธนาคารสามารถรับภาระได้น้อย เงินกองทุนที่ถือเป็นส่วนของเจ้าของ ทุนนี้ประกอบด้วย^{5/}

1) มูลค่าหุ้นที่ชำระแล้ว หมายถึง เงินทุนที่ผู้ถือหุ้นของธนาคารชำระแล้ว ตามที่กฎหมายกำหนด

2) ส่วนเกินทุน (capital gain) หมายถึงส่วนเกินที่เกิดจากมูลค่าซื้อสูงกว่า มูลค่าขายหุ้นของกิจการ

3) สำรองอันเป็นส่วนของเจ้าของทุน^{6/} คือเงินกำไรที่กันไว้เพื่อวัตถุประสงค์ ตามที่ธนาคารต้องการ เช่น สำรองเพื่อเหตุฉุกเฉิน สำรองเพื่อขยายกิจการ

4) กำไรสะสม คือกำไรจากการดำเนินงานคงเหลือมาจากการก่อตั้ง รวม ด้วยผลกำไร หรือหักด้วยผลขาดทุนของงวดปัจจุบัน

5) กำไรจากการที่ราคาทรัพย์สินเพิ่ม ถ้าธนาคารมีความจำเป็นต้องตีราคา ทรัพย์สินใหม่ ราคาทรัพย์สินของธนาคารโดยเนพาะอสังหาริมทรัพย์ที่มีมูลค่าสูงกว่าราคาตาม บัญชี (book value) ถือว่าเป็นผลกำไรซึ่งจะรวมไว้ในเงินกองทุน

^{5/} เริงษย์ มะระกานนท์, การเงินและการธนาคารในประเทศไทยพัฒนาด้วยภาคทฤษฎี. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521) หน้า 125-128.

^{6/} ไม่ว่ามารายการสำรองบางชนิด เช่น สำรองค่าเสื่อมราคา สำรองหนี้สูญ เพราะรายการสำรองเหล่านี้ กันไว้เพื่อจะไปลดค่าของทรัพย์สิน จึงไม่ใช่ส่วนของเจ้าของทุน.

ด้วยเหตุที่เงินกองทุนเป็นหลักประกันความมั่นคงของธนาคารพาณิชย์ รัฐบาลจึงต้องควบคุมให้ธนาคารดำเนินการเงินกองทุนเป็นจำนวนมากพอเหมาะสมแก่การขยายกิจการของธนาคาร โดยกำหนดมาตรการทางการเงินบางประการ เช่น อัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง อัตราส่วนให้กู้ยืมแก่บุคคลใด บุคคลหนึ่งต่อเงินกองทุน เป็นต้น

2. เงินฝาก (Deposits)

เงินฝากเป็นแหล่งที่มาของเงินทุนที่สำคัญที่สุดของธนาคารพาณิชย์ เพราะมีปริมาณสูงมากเมื่อเทียบกับเงินกองทุนและเงินกู้ยืมของธนาคาร เงินฝากแบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1) เงินฝากกระแสรายวัน (Current or Checking or Demand Deposits)

เงินฝากกระแสรายวันหรือเงินฝากเพื่อเรียก เป็นเงินฝากที่ธนาคารจะต้องจ่ายคืนทันทีเมื่อถูกหักถอน เงินฝากประเภทนี้ผู้ฝากสามารถใช้เช็คสั่งจ่ายชำระหนี้ค่าสินค้าและบริการได้ เงินฝากกระแสรายวันจึงถือได้ว่าเป็นเงิน ผู้ฝากมักจะนิยมเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันไว้เพื่อจับจ่ายใช้สอย นอกเหนือไปจากการใช้บัตรและเครื่องจ่ายเงินสด พราะเป็นวิธีที่สะดวกและปลอดภัย ผู้ที่มีบัญชีเงินฝากกระแสรายวันสามารถจ่ายชำระค่าสินค้าและบริการจำนวนมากได้โดยการใช้เช็คเพียงใบเดียว ไม่ต้องพกเงินสดเป็นจำนวนมาก

ธนาคารพาณิชย์มักไม่ให้ดอกเบี้ยแก่ผู้ฝากเงินกระแสรายวัน เพราะถือว่าได้ให้บริการความสะดวกในการชำระเงินแก่ผู้ฝากอยู่แล้ว ซึ่งเรียกว่าเป็นอัตราดอกเบี้ยที่ซ่อนเร้น (implicit interest rate) นอกจากนี้ ธนาคารพาณิชย์ยังไม่อนุญาตให้ดำเนินฝากประเภทนี้ไปให้กู้หรือลงทุนระยะยาวได้ เพราะอัตราการถอนสูงกว่าเงินฝากประเภทอื่น

2) เงินฝากประจำ (Time or Fixed Deposits) เงินฝากประจำคือ เงินฝากที่มีกำหนดระยะเวลาการฝาก เช่น 6 เดือน 1 ปี หรือ 2 ปี ผู้ฝากจะถอนคืนได้เมื่อครบกำหนดระยะเวลา โดยธนาคารจะจ่ายดอกเบี้ยให้แก่ผู้ฝากที่ฝากครบกำหนดในอัตราที่แตกต่างกันตามกำหนดระยะเวลาที่ได้ตกลงไว้กับธนาคาร ผู้ฝากอาจเบิกถอนก่อนครบกำหนดได้ โดยแจ้งให้ธนาคารทราบล่วงหน้า เช่น ในสหราชอาณาจักรกำหนดให้แจ้งล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 30 วัน ในอังกฤษไม่น้อยกว่า 7 วัน เป็นต้น สำหรับเมืองไทย ผู้ฝากที่ต้องการเบิกถอนก่อนครบกำหนด

ไม่ต้องแจ้งล่วงหน้าให้ธนาคารทราบก่อน แต่สามารถเบิกถอนได้ทันที ทั้งนี้ผู้ฝากจะได้รับดอกเบี้ยตามระยะเวลาที่ฝากไว้เท่านั้น และยังถูกกลงโทษโดยคิดอัตราดอกเบี้ยปรับร้อยละ 2 ต่อปี สำหรับเงินฝากประจำประเภท 6 เดือนขึ้นไป

การที่เงินฝากประจำนี้มีลักษณะประจำ การเบิกถอนมีน้อย ธนาคารพาณิชย์จึงสามารถจ่ายดอกเบี้ยให้ผู้ฝากในอัตราที่สูงได้ เพราะธนาคารพาณิชย์สามารถนำเงินฝากนี้ไปลงทุนหาผลประโยชน์ในระยะยาวได้ โดยไม่ต้องคอยกังวลว่าจะมีการถอนคืน

3) เงินฝากออมทรัพย์ (Saving Deposits) เงินฝากออมทรัพย์คือ เงินฝากที่สามารถเบิกถอนได้เมื่อต้องการ แต่ต้องใช้ใบถอน ใช้เช็คไม่ได้ โดยธนาคารจะจ่ายดอกเบี้ยให้แก่ผู้ฝากเงินประจำออมทรัพย์ในอัตราที่ต่ำกว่าเงินฝากประจำ ทั้งนี้ เพราะเงินฝากออมทรัพย์มีกำหนดเวลาในการเบิกถอนไม่แน่นอน ธนาคารพาณิชย์จึงไม่สามารถนำเงินฝากนี้ไปลงทุนในระยะยาวได้ ต้องสำรองเงินไว้เพื่อฉุนคืนสูงกว่าเงินฝากประจำ

เงินฝากทั้ง 3 ประเภทนี้ให้ความคล่องตัวในด้านการเบิกถอนของผู้ฝากแต่ก็ต่างกันไปดังกล่าว โดยทั่วไปความนิยมในการใช้เงินฝากประจำรายวันจะมีสัดส่วนมากกว่าเงินฝากประจำ เพราะสามารถใช้แทนเงินสดได้ แต่ในกรณีของประเทศไทยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์อยู่ในรูปของเงินฝากประจำมากกว่า จากตารางที่ 5.1 จะเห็นได้ว่าเมื่อสิ้นปี พ.ศ.2527 เงินฝากประจำมีมากถึงร้อยละ 71.55 ของเงินฝากทั้งหมด ในขณะที่เงินฝากประจำรายวันมีเพียงร้อยละ 6.49 ของเงินฝากทั้งหมด และคิดเป็นร้อยละ 31.92 ของปริมาณเงิน (จากตารางที่ 1.1) แสดงให้เห็นว่าการใช้เช็คของประชาชนในประเทศไทยยังไม่แพร่หลาย ซึ่งอาจเป็นเพราะระดับความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ และระดับการพัฒนาของระบบธนาคารของประเทศไทยยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับนิสัยใจคอของประชาชน ตลอดจนความซื่อสัตย์สุจริตของประชาชน

3. เงินกู้ยืม (Borrowings)

แหล่งที่มาของเงินทุนของธนาคารพาณิชย์ที่สำคัญรองลงมาจากการเงินฝากคือเงินกู้ยืม ทั้งนี้ เพราะแหล่งเงินทุนจากเงินฝากมีไม่เพียงพอต่อความสามารถในการให้กู้ยืมและลงทุนของธนาคาร ธนาคารพาณิชย์จึงต้องกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนอื่นเพื่อนำมาให้ลูกค้ากู้ยืมต่อ โดยหวังกำไรจากส่วนต่างของดอกเบี้ย ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยสามารถกู้ยืมเงินจาก

ຕາງ່າງទີ 5.1
ເບີນທຳກອນອະຫັນກາງພາບພື້ນຖານ

ລຶດ ນະບະ	ຮມ	ເບີນທຳກອນຮຽນສາຍວັນ		ເບີນທຳກອນອານຸພົມ		ເບີນຜົກປະຈຳ		ຄູນ	
		ຈຳນວນເບີນ	ທີ່ຕົກສໍາວັນ ຂໍອຍຫຼົດ ເບີນຜົກ	ຈຳນວນເບີນ	ທີ່ຕົກສໍາວັນ ຂໍອຍຫຼົດ ເບີນຜົກ	ຈຳນວນເບີນ	ທີ່ຕົກສໍາວັນ ຂໍອຍຫຼົດ ເບີນຜົກ		
2515	47,745.0	9,765.9	20.45	4,054.2	8.49	33,292	66.72	633.0	1.32
2516	58,372.4	11,725.4	20.08	5,056.3	8.66	40,740.5	69.79	850.2	1.45
2517	73,484.0	13,617.3	28.53	6,608.2	8.99	52,063.3	70.84	1,195.2	1.62
2518	86,558.5	14,019.6	16.19	7,677.3	8.86	63,893.3	73.81	968.3	1.11
2519	106,418.1	16,780.1	15.76	9,517.8	8.94	78,943.9	74.18	1,176.3	1.10
2520	131,079.9	19,096.6	14.56	11,120.7	8.84	99,272.2	75.73	1,590.4	1.21
2521	158,523.7	23,520.2	14.83	14,961.9	9.43	117,769.4	74.29	2,272.1	1.43
2522	175,624.8	25,428.2	14.47	18,158.8	10.33	129,363.9	73.65	2,673.9	1.52
2523	217,115.4	28,123.5	13.04	28,127.1	12.95	157,671.8	72.62	2,993.0	1.37
2524	259,902.1	29,369.3	11.30	38,633.8	14.86	188,671.9	72.59	3,227.1	1.24
2525	324,303.3	28,237.8	8.70	61,695.4	19.02	231,406.3	71.35	2,963.8	0.91
2526	408,305.9	26,445.3	6.47	95,473.5	23.38	282,878.7	69.28	3,508.4	0.85
2527	500,893.5	32,509.8	6.49	106,035.5	21.16	358,433.1	71.55	3,915.1	0.78

ໜຳນວນ : ຮັນກາຮັບປະກາດກາງພາບພື້ນຖານ